

УДК 338.1:316.33:311.2
JEL: C4; E1; I31; O1
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-10-238-245>

МІЖОСОБИСТІСНА ДОВІРА ТА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ПОКАЗНИКІВ

©2025 МЕРКУЛОВА Т. В., БОГДАНОВА Г. С.

УДК 338.1:316.33:311.2
JEL: C4; E1; I31; O1

**Меркулова Т. В., Богданова Г. С. Міжособистісна довіра та добробут населення:
статистичний аналіз взаємозв'язків показників**

Стаття присвячена дослідженню міжособистісної довіри як важливого соціального та економічного фактора сталого розвитку країн. Мета роботи полягає в емпіричній перевірці гіпотези про існування позитивного статистично значущого зв'язку між рівнем міжособистісної довіри та показниками добробуту, які характеризують основні аспекти життя людини та безпосередньо пов'язані з цілями сталого розвитку: економіка, людський розвиток, безпека, справедливість і добросовісність. Інформаційною базою дослідження є дані сьомої хвилі Всесвітнього дослідження цінностей (The World Values Survey, 2017–2022), яке пройшло у 92 країнах світу у 2017–2022 роках для визначення рівня міжособистісної довіри населення. У дослідженні були використані статистичні методи, зокрема кореляційний аналіз. За результатами аналізу зроблено висновок про існування позитивного зв'язку середньої сили між довірою та ВВП на душу населення, а також довірою та індексом людського розвитку. Виявлено менш тісні, але середні за рівнем, позитивні взаємозв'язки довіри з індексом економічної свободи та індексом сприйняття корупції. Результати аналізу загальної вибірки даних дали підстави для висунення гіпотези про те, що в країнах Європейського Союзу відповідні зв'язки мають бути більш тісними, що було підтверджено розрахунками: коефіцієнти кореляції свідчать про сильний або середній рівень взаємозв'язку порівняно із загальною вибіркою та вибіркою, що складається з країн світу, які не входять до ЄС. Проведений аналіз дає аргументи на користь твердження про те, що каузальний зв'язок між довірою і соціально-економічним розвитком має двосторонній характер: на невисоких рівнях розвитку він є фактором формування та укріплення довіри в суспільстві, а потім, коли воно досягне певного рівня, довіра стає ресурсом для подальшого розвитку та підтримання сталості і соціально-економічних процесів.

Ключові слова: довіра, сталий розвиток, показники добробуту, економічна свобода, сприйняття корупції.

Рис.: 1. **Табл.:** 7. **Бібл.:** 23.

Меркулова Тамара Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: tamara.merkulova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-5593>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57190256768>

Богданова Ганна Сергіївна – аспірантка кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: hanna.bohdanova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9579-360X>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57237847700>

UDC 338.1:316.33:311.2

JEL: C4; E1; I31; O1

Merkulova T. V., Bohdanova H. S. Interpersonal Trust and Population Welfare: A Statistical Analysis of Interrelationships of Indicators

The article is devoted to examining interpersonal trust as an important social and economic factor in the sustainable development of countries. The aim of the study is to empirically test the hypothesis of a positive statistically significant relationship between the level of interpersonal trust and welfare indicators, which reflect the main aspects of human life and are directly linked to the sustainable development goals: economy, human development, security, justice, and integrity. The study is based on data from the seventh wave of the World Values Survey (2017–2022), conducted in 92 countries worldwide between 2017 and 2022 to assess the level of interpersonal trust among the population. The research employed statistical methods, including correlation analysis. The results indicate a moderate positive relationship between trust and GDP per capita, as well as between trust and the Human Development Index. We identified weaker but moderate positive correlations of trust with the Economic Freedom Index and the Corruption Perceptions Index. The analysis of the overall data sample provided grounds for hypothesizing that in European Union countries these correlations should be stronger, which was confirmed by calculations: the correlation coefficients indicate a strong or moderate level of association compared to the overall sample and the sample consisting of non-EU countries. The analysis supports the notion that the causal relationship between trust and socioeconomic development is bidirectional: at lower levels of development, it serves as a factor in the formation and reinforcement of trust within society, and later, once a certain level is reached, trust becomes a resource for further development and for maintaining the stability of socioeconomic processes.

Keywords: trust, sustainable development, well-being indicators, economic freedom, perception of corruption.

Fig.: 1. **Tabl.:** 7. **Bibl.:** 23.

Merkulova Tamara V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Cybernetics and Applied Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: tamara.merkulova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-5593>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57190256768>

Довіра, як фактор соціально-економічного розвитку, є предметом активних наукових досліджень, починаючи з кінця минулого століття. Значний внесок у розвиток цієї проблематики й узагальнення результатів її розробки внесла монографія Френсіса Фукуями, яка по праву вважається фундаментальним дослідженням ролі та каналів впливу довіри на різні аспекти добробуту, соціального та економічного життя [1]. За всієї значущості результатів, представлених у цій роботі, вона містить також багато положень, які в дійсності є припущеннями, гіпотезами, що потребують підтвердження емпіричними дослідженнями, перевірки статистичними методами. Тому ця праця не тільки підвела певні підсумки попередніх досліджень, але й послужила поштовхом для подальших досліджень, які з неослабною інтенсивністю продовжуються в нашому столітті. У першу чергу це стосується базового припущення щодо існування зв'язку між довірою та рівнем економічного та соціального розвитку.

Одним із перших важливих емпіричних підтверджень зв'язку довіри та економічного зростання можна вважати дослідження С. Кнака та Ф. Кіфера, проведене на основі аналізу даних WVS для вибірки з 29 країн [2]. Пізніше, в роботі Н. Берггрена, М. Еліндера та Г. Джордала, за допомогою базової регресії найменших квадратів було виявлено позитивний і статистично значущий зв'язок між рівнем довіри в суспільстві та темпами економічного зростання [3].

В іншій роботі автори доводять, що збільшення рівня довіри на 10 відсоткових пунктів у США збільшує темпи зростання доходу на душу населення на 0,5 відсоткового пункту, зростанню цін на житло на 1,25 пункту та зайнятості – на 2,5 пункту протягом десятиліття [4].

Р. Горват у своїй роботі застосував баєсівське усереднення моделей для даних з майже п'ятдесяти країн і з урахуванням понад сорока регресорів. Автор показує, що довіра має стабільний позитивний вплив на довгострокове економічне зростання [5]. Зокрема, було встановлено, що довіра є особливо важливим рушієм зростання в країнах зі слабким верховенством права.

У роботі «How Does Social Trust Affect Economic Growth?» Крістіан Бйорнсков розглядає зв'язок

між соціальною довірою та п'ятьма потенційними детермінантами зростання, а саме – освіта, якість управління, інвестиції, міжнародна торгівля та робота уряду [6].

Висновки про взаємозв'язок підтверджує і Янн Алган, який у своїй роботі показує, що довіра є статистично значущим предиктором міжкраїнових відмінностей у рівнях доходу на душу населення та зростанні ВВП [7].

Вплив довіри на довгострокове економічне зростання показав К. Бйорнсков у роботі [8] за допомогою аналізу показників 64 країн за період 1977–2017 років.

Як зазначив лауреат Нобелівської премії з економіки 1972 року Кеннет Ерроу, «практично кожна комерційна транзакція містить у собі елемент довіри, звичайно, будь-яка транзакція, яка здійснюється протягом певного періоду часу. Можна правдоподібно стверджувати, що більшу частину економічної відсталості у світі можна пояснити відсутністю взаємної довіри» [9]. У суспільствах з високим показником довіри громадяни схильні обирати довгострокові інвестиційні стратегії.

В аспекті позитивних ефектів для організацій Д. МакАлістер каже, що довірчі відносини сприяють зниженню витрат на контроль та управління, підвищують якість координації, а також забезпечують підтримку, що сприяє психологічному комфорту працівників [10].

В аналітичному звіті *Rebuilding Trust in Business*, підготовленому Центром Корпоративної репутації Оксфордського університету, показано, що довіра до компанії визначає її репутаційний капітал, цінність товарів та лояльність клієнтів, що впливає на купівельну поведінку [11]. У кризових ситуаціях довіра виступає як стратегічний актив, що забезпечує стійкість та допомагає уникнути суворих санкцій.

Крім досліджень у напрямку ідентифікації зв'язку довіри із суто економічними показниками увага науковців була зосереджена також на пошуку зв'язків між довірою і характеристиками соціального розвитку та добробуту, при тому останні розглядаються як детермінанти довіри.

С. Кнак і Ф. Кіфер серед основних детермінантів довіри виділили такі – рівень економічного

розвитку, інституційна якість, етнічна та соціальна однорідність, соціально-економічна нерівність. Автори також вказують на взаємозв'язок між освітою та довірою [2].

Дж. Делхі і К. Ньютон виділяють шість основних детермінант довіри, з яких високі показники мають ті, що пов'язані з відчуттям соціальної безпеки, наявністю неформальних соціальних мереж та особистим досвідом досягнень успіху. На основі даних опитувань семи суспільств, проведених у 1999–2001 рр., автори роблять висновок, що індивідуальні фактори переважають у суспільствах з високим рівнем довіри, а суспільні – у колективах із нижчим її рівнем [12].

Ерік Усланер у своєму дослідженні на прикладі США стверджує, що міжособистісна довіра залежить не стільки від досвіду взаємодії в межах конкретної соціальної групи, скільки від культурної спадщини. Зокрема, особи скандинавського, німецького та британського походження демонструють вищий рівень довіри, у той час як афроамериканці та латиноамериканці – нижчий [13].

У дослідженні Дж. Делхі та К. Ньютона встановлено, що довіра вища в країнах з етнічною однорідністю, протестантськими традиціями, високим рівнем добробуту, низькою нерівністю доходів і якісним державним керівництвом [14]. Найбільш чітко цей комплекс чинників проявляється в скандинавських країнах. Але гіпотеза про зв'язок соціальної гомогенності з показником довіри не підтверджується в роботі [15], в якій було зроблено висновок, що етнічна, мовна та релігійна однамітність не впливає на рівень довіри, принаймні в короткостроковій перспективі.

Отже, з огляду на проведений аналіз попередніх досліджень, у нашій роботі була поставлена задача перевірки гіпотези про існування зв'язку між показниками довіри, економічного та соціального розвитку на підставі останніх даних всесвітнього соціологічного дослідження за допомогою статистичних методів.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДАНІ

Для аналізу використовувались дані 7-ї хвилі Всесвітнього дослідження цінностей [16], яке пройшло у 92 країнах світу у 2017–2022 роках, для визначення міжособистісної довіри. Показником довіри є відсоток респондентів, які відповіли, що більшості людей можна довіряти (змінна IT – Interpersonal trust). Значення варіюються від 0 до 100.

Серед індикаторів соціально-економічного розвитку, які були включені до системи цінностей, у нашому дослідженні були обрані показники, які характеризують основні аспекти життя людини:

економіка, людський розвиток, безпека, справедливості і доброчесність (табл. 1).

Для кожної країни було враховано рік (Year) відповідно до даних опитування WVS. У співвідношенні до року були взяті всі інші показники (див. табл. 1) для кожної країни. У зв'язку з відсутністю окремих показників для деяких країн підсумкова вибірка скоротилася до 73 країн. Сукупність зібраних даних далі в тексті називатиметься «узагальнена таблиця даних».

Наявність, сила і характер зв'язку між показниками досліджувалося за допомогою кореляційного аналізу. Розрахунки проведені за допомогою мови програмування Python.

Дослідження включає декілька етапів: 1) аналіз зв'язку показників у загальній вибірці країн світу (73); 2) аналіз окремо по групі країн Євросоюзу; 3) порівняльний аналіз результатів 2-х груп: європейські країни та інші.

АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

1. Аналіз загальної вибірки країн

Основні статистичні показники для всієї вибірки, представлені в табл. 2, показують, що показники мають різну варіабельність: від невисокої (14%, HDI) до дуже високої, яку має GDP (116%).

Кореляційна теплова матриця узагальненої таблиці даних для всіх 73 країн дає наочне представлення щодо існування зв'язку (рис. 1).

Аналіз кількісних значень коефіцієнтів кореляції (табл. 3) показує помірний позитивний зв'язок міжособистісної довіри (IT) з ВВП на душу населення (0,65) та індексом людського розвитку (0,65), тобто довіра узгоджена зі зростанням економіки та людського капіталу.

Індекс економічної свободи та рівень корупції теж мають позитивну кореляцію з показником довіри (0,5 та 0,61 відповідно), тобто довіра асоціюється з ринковою свободою та негативним сприйняттям корупції. Негативна кореляція між довірою та показником миролюбності (–0,51) вказує на відповідність рівня міжособистісної довіри та рівня безпеки в країні.

Аналіз не виявив зв'язку між довірою і «військовими» витратами (0,05), тобто витрати на збройні сили, які забезпечують захист від зовнішніх загроз, не корелюють з довірою між громадянами.

2. Кореляційний аналіз для країн – членів ЄС

Дані узагальненої таблиці були розбиті на дві складові: країни Європейського Союзу (після видалення порожніх даних у групі залишилися: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люк-

Таблиця 1

Показники основних аспектів життя

Основні аспекти життя	Показник	Зміст показників
Економіка	GDP per capita/ВВП на душу населення [17; 18]; Economic Freedom / індекс економічної свободи [19]	Індекс економічної свободи формується на основі таких компонентів: ефективність судової системи, доброчесність уряду, податкове навантаження, державні витрати, фінансова стабільність, свобода підприємництва, ринку праці, грошова свобода, свобода торгівлі, інвестиційна та фінансова свобода. Значення коливаються в межах від 0 до 100
Людський розвиток	HDI, Human Development Index / індекс людського розвитку [20]	Індекс людського розвитку вимірює прогрес у таких сферах: тривалість і якість життя, рівень освіти та матеріальне благополуччя. Значення варіюються від 0 до 1
Безпека	GPI, The Global Peace Index / індекс миролюбності [21]. Military expenditure [22]	Індекс миролюбності ґрунтується на 23 параметрах, що охоплюють такі сфери: рівень суспільної безпеки, інтенсивність внутрішніх та міжнародних конфліктів, ступінь мілітаризації. Показник вимірюється за шкалою від 1 (вища безпека) до 5 (нижча безпека). Витрати на забезпечення зовнішньої безпеки вимірюються як частка від ВВП, що охоплює фінансування збройних сил, миротворчі місії, оборонні міністерства, воєнізовані формування, військову космічну діяльність
Справедливість і доброчесність	CPI, Corruption Perceptions Index / індекс сприйняття корупції [23]. Economic Freedom / індекс економічної свободи [19]	Індекс сприйняття корупції показує рівень сприйняття корупції в державному секторі. Індекс вимірюється від 0 до 100 од., де 100 – «відсутність корупції в країні», 0 – «найбільш високий рівень корупції»

Джерело: авторська розробка на підставі даних [17–23].

Таблиця 2

Основні статистичні показники в загальній виборці країн

	Mean	STD	CV
Interpersonal_trust	23,68	17,6	74,32
GDP per capita	19185,12	22262,32	116,04
CPI	48,23	19,89	41,23
HDI	0,8	0,11	14,11
GPI	1,94	0,47	24
Economic_freedom	64,25	10,77	16,76
Military_expenditure	1,68	1,03	61,22

Джерело: авторська розробка.

сембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція) та решта (53 країни).

Як і очікувалося, європейські країни представляють більш однорідну сукупність ніж загальна вибірка: більш високий рівень довіри і менша варіативність всіх показників (табл. 4).

Табл. 5 показує, що міжособистісна довіра має значущі, сильні кореляції майже зі всіма соціально-економічними показниками. Найбільш тісні зв'язки простежуються між міжособистісною довірою та індексом сприйняття корупції (CPI), ВВП на душу

населення (GDP per capita), індексом людського розвитку (HDI) – коефіцієнт кореляції близько 0,7 (0,697, 0,692, 0,684 відповідно), що вказує на сильну позитивну залежність між показниками.

Середній позитивний зв'язок (0,534) можна помітити між довірою та індексом економічної свободи (*Economic freedom*), також миролюбність країн (GPI) позитивно корелює (–0,487) з довірою. Показник витрат на забезпечення зовнішньої безпеки має негативну кореляцію середньої сили з довірою (–0,508).

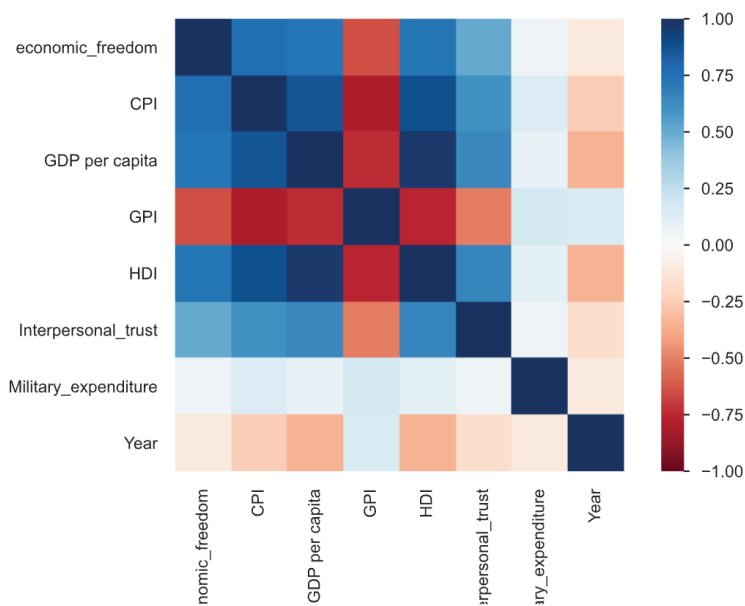

Рис. 1. Кореляційна теплова матриця узагальненої таблиці даних

Джерело: авторська розробка за допомогою мови програмування Python.

Таблиця 3

Коефіцієнти кореляції показників у загальній вибірці країн

	Economic freedom	CPI	GDP per capita	GPI	HDI	IT	Military expenditure
Economic freedom	1,000	0,760	0,726	-0,648	0,727	0,501	0,057
CPI	0,760	1,000	0,864	-0,808	0,881	0,606	0,127
GDP per capita	0,726	0,864	1,000	-0,740	0,962	0,648	0,084
GPI	-0,648	-0,808	-0,740	1,000	-0,758	-0,508	0,172
HDI	0,727	0,881	0,962	-0,758	1,000	0,652	0,103
IT	0,501	0,606	0,648	-0,508	0,652	1,000	0,049
Military expenditure	0,057	0,127	0,084	0,172	0,103	0,049	1,000

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 4

Основні статистичні показники для вибірки, яка складається з країн – членів ЄС

	Mean	STD	CV
Interpersonal trust	31,34	18,9	60,31
GDP per capita	31972,13	21884,36	68,45
CPI	62,75	13,59	21,65
HDI	0,89	0,04	4,16
GPI	1,55	0,2	12,89
Economic freedom	68,75	6,76	9,83
Military expenditure	1,46	0,53	36,24

Джерело: авторська розробка.

3. Порівняльний аналіз двох груп країн

Відмітимо, що друга група країн («неєвропейська») характеризується більшим розкидом значень всіх показників, що аналізуються, у порівнянні з європейськими країнами (табл. 6). Але співвідношення між показниками по коефіцієнту варіації зберігається: найменш варіативні показники HDI, Economic freedom.

Для порівняння розраховано коефіцієнти кореляції для другої групи країн (табл. 7).

Коефіцієнти кореляції вказують на середній позитивний зв'язок між довірою та ВВП на душу населення (0,532), ІЛР (0,533), індексом сприйняття корупції (0,467). Індекс економічної свободи та індекс миролюбності має помірний позитивний лінійний зв'язок з показником довіри (0,415 та -0,320 відповідно). Незначний зв'язок простежується між довірою та «воєнними» витратами.

Кореляційна таблиця для країн в ЄС

	Economic freedom	CPI	GDP per capita	GPI	HDI	IT	Military expenditure
Economic freedom	1,000	0,590	0,379	-0,251	0,367	0,534	-0,065
CPI	0,590	1,000	0,812	-0,460	0,831	0,697	-0,278
GDP per capita	0,379	0,812	1,000	-0,355	0,947	0,692	-0,474
GPI	-0,251	-0,460	-0,355	1,000	-0,319	-0,487	0,752
HDI	0,367	0,831	0,947	-0,319	1,000	0,684	-0,447
IT	0,534	0,697	0,692	-0,487	0,684	1,000	-0,508
Military expenditure	-0,065	-0,278	-0,474	0,752	-0,447	-0,508	1,000

Джерело: авторська розробка.

Як видно з таблиць, кореляція з міжособистісною довірою по всіх розглянутих показниках більше в країнах ЄС: якщо в першій групі він оцінюється як сильний, то у другій – як середній або

малий. Крім того, у другій групі країн зв'язок з «військовими» витратами змінюється з негативного на позитивний, хоча й незначний (0,219).

Статистичний аналіз показав, що в Євросоюзі середні значення всіх показників вище, окрім «військових» витрат (див. табл. 3, 5, 7). Звернемо увагу на показник міжособистісної довіри: в країнах Євросоюзу середнє значення міжособистісної довіри більше, ніж у виборці з іншими країнами. Водночас коефіцієнти варіації менше. Тобто в країнах ЄС рівень довіри вище і більш однорідний, а зв'язки між довірою та соціально-економічними показниками більш структуровані та гомогенні.

ВИСНОВКИ

Результати аналізу, проведеного на виборці 73 країн світу, дають підстави для підтвердження гіпотез про існування позитивного статистично значущого зв'язку між міжособистісною довірою та певними показниками економічного і соціального

Таблиця 6

Основні статистичні показники для другої групи країн

	Mean	STD	CV
Interpersonal_trust	20,79	16,17	77,76
GDP per capita	14359,83	20418,69	142,19
CPI	42,75	19,12	44,72
HDI	0,77	0,11	14,78
GPI	2,09	0,45	21,53
Economic_freedom	62,55	11,49	18,37
Military_expenditure	1,76	1,15	65,4

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 7

Кореляційна таблиця для країн, які не входять в ЄС

	Economic freedom	CPI	GDP per capita	GPI	HDI	IT	Military expenditure
Economic freedom	1,000	0,708	0,706	-0,580	0,701	0,415	0,122
CPI	0,708	1,000	0,721	-0,694	0,752	0,467	0,246
GDP per capita	0,706	0,721	1,000	-0,557	0,921	0,532	0,203
GPI	-0,580	-0,694	-0,557	1,000	-0,585	-0,320	0,127
HDI	0,701	0,752	0,921	-0,585	1,000	0,533	0,233
IT	0,415	0,467	0,532	-0,320	0,533	1,000	0,219
Military expenditure	0,122	0,246	0,203	0,127	0,233	0,219	1,000

Джерело: авторська розробка.

розвитку. Зв'язок середньої сили виявлений між довірою та: 1) ВВП на душу населення, 2) індексом людського розвитку. Менш тісно, але в інтервалі середніх значень кореляції, довіра пов'язана із індексами економічної свободи та сприйняття корупції.

Виділення із загальної сукупності країн Євросоюзу показало, що в них зв'язки показників, що аналізуються, мають більш виражений характер: коефіцієнти кореляції показують сильний або середній рівень взаємозв'язку в порівнянні із загальною вибіркою і з другою групою (рештою країн після видалення країн Євросоюзу).

Даний результат може бути пояснений таким чином. Країни Євросоюзу представляють сукупність країн, яка більш гомогенна за набором показників, що аналізуються, ніж друга група, яка сформована із країн світу. В Євросоюзі середні значення показників вище, а коефіцієнти варіації менше. Аналіз показує, що в таких країнах зв'язок міжособистісної довіри та показників економічного і соціального розвитку більш тісний, ніж у країнах з більш низькими значеннями цих показників. Це дає підстави для припущення, що довіра, як ресурс соціально-економічного розвитку, починає «працювати», коли суспільство досягне певного рівня розвитку.

Більш розгорнуту гіпотезу про роль довіри можна сформулювати так. На низьких рівнях соціально-економічного розвитку саме його фактори формують довіру: економічне зростання, підвищення добробуту, людського капіталу сприяють укріпленню довіри між членами суспільства в їх економічній поведінці, при веденні бізнесу. Після досягнення певного рівня розвитку та, відповідно, довіри включається зворотній зв'язок: довіра стає ресурсом, фактором, який сприяє соціально-економічному розвитку, зменшуючи транзакційні витрати та підвищуючи ефективність трудових ресурсів.

Подальша розробка даної теми полягає в аналізі та перевірці даної гіпотези з метою розкриття механізмів прямих і зворотних зв'язків між довірою та сталим соціально-економічним розвитком. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York: Free Press, 1995. 480 p.
2. Knack S., Keefer P. Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*. 1997. Vol. 112. No. 4. P. 1251–1288. URL: <https://www.jstor.org/stable/2951271>
3. Berggren N., Elinder M., Jordahl H. Trust and growth: A shaky relationship. *Empirical Economics*. 2008. Vol. 35. No. 2. P. 251–274. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00181-007-0158-x>
4. Dincer O., Uslaner E. M. Trust and growth. *Public Choice*. 2007. Vol. 142. No. 1–2. P. 1–21. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.999922>
5. Horváth R. Does trust promote growth? *Journal of Comparative Economics*. 2013. Vol. 41. Iss. 3. P. 777–788. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2012.10.006>
6. Bjørnskov C. How does Social Trust Affect Economic Growth? *Southern Economic Journal*. 2012. Vol. 78. Iss. 4. P. 1346–1368. DOI: <https://doi.org/10.4284/0038-4038-78.4.1346>
7. Algan Y. Trust and social capital. In: *For Good Measure: Advancing Research on Well-Being Metrics Beyond GDP*. OECD Publishing, 2018. P. 283–320. URL: https://www.yann-algan.com/wp-content/uploads/2020/12/Algan-2018_Ch.-10-Trust-and-Social-Capital_OECD.pdf
8. Bjørnskov C. Social trust and patterns of growth. *Southern Economic Journal*. 2022. Vol. 89. No. 1. P. 216–237. DOI: <https://doi.org/10.1002/soej.12590>
9. Algan Y., Cahuc P. Chapter 2 – Trust, Growth, and Well-Being: New Evidence and Policy Implications. *Handbook of Economic Growth*. 2014. Vol. 2. P. 49–120. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53538-2.00002-2>
10. McAllister D. J. The Second Face of Trust: Reflections on the Dark Side of Interpersonal Trust in Organizations. *Research on Negotiation in Organizations*. 1997. Vol. 6. P. 87–112.
11. Pietrzak P., Takala J. Digital trust – A systematic literature review. *Forum Scientiae Oeconomia*. 2021. Vol. 9. No. 3. P. 59–71. DOI: https://doi.org/10.23762/FSO_VOL9_NO3_4
12. Delhey J., Newton K. N. Who trusts? The origins of social trust in seven societies. *European Societies*. 2003. Vol. 5. Iss. 2. P. 93–137. DOI: <https://doi.org/10.1080/1461669032000072256>
13. Uslaner E. M. Where You Stand Depends Upon where Your Grandparents Sat: The Inheritability of Generalized Trust. *Public Opinion Quarterly*. 2008. Vol. 72. Iss. 4. P. 725–740. DOI: <https://doi.org/10.1093/poq/nfn058>
14. Delhey J., Newton K. N. Predicting Cross-National Levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism? *European Sociological Review*. 2005. Vol. 21. Iss. 4. P. 311–327. DOI: <https://doi.org/10.1093/esr/jci022>
15. Tsai M.-C., Laczkó L., Bjørnskov C. Social Diversity, Institutions and Trust: A Cross-National Analysis. *Social Indicators Research*. 2010. Vol. 101. Iss. 3. P. 305–322. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9670-z>
16. World Values Survey Wave 7 (2017–2022). URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>
17. GDP per capita (2017–2022). *World Bank*. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/BY-COUNTRY/StartYear/2017/EndYear/2022/Indicator/NY-GDP-PCAP-CD>

18. GDP per capita in Taiwan (2017–2022). *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/727592/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-taiwan/>
19. Index of economic freedom (2017–2022). *Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/index/>
20. United Nations Development Programme UNDP (2017–2022). *Human Development Index*. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads>
21. Institute for Economics & Peace. Global Peace Index (2017–2022). *Vision of Humanity*. URL: <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>
22. Military expenditure (% of GDP) (2017–2022). *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>
23. Corruption perceptions index (2017–2022). *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/>

REFERENCES

- Algan, Y. (2018). Trust and social capital. In *For Good Measure: Advancing Research on Well-Being Metrics Beyond GDP* (p. 283–320). OECD Publishing. https://www.yann-algan.com/wp-content/uploads/2020/12/Algan-2018_Ch.-10-Trust-and-Social-Capital_OECD.pdf
- Algan, Y., & Cahuc, P. (2014). Chapter 2 – Trust, Growth, and Well-Being: New Evidence and Policy Implications. *Handbook of Economic Growth*, 2, 49–120. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53538-2.00002-2>
- Berggren, N., Elinder, M., & Jordahl, H. (2008). Trust and growth: A shaky relationship. *Empirical Economics*, 35(2), 251–274. <https://doi.org/10.1007/s00181-007-0158-x>
- Bjørnskov, C. (2012). How does Social Trust Affect Economic Growth? *Southern Economic Journal*, 78(4), 1346–1368. <https://doi.org/10.4284/0038-4038-78.4.1346>
- Bjørnskov, C. (2022). Social trust and patterns of growth. *Southern Economic Journal*, 89(1), 216–237. <https://doi.org/10.1002/soej.12590>
- Corruption perceptions index (2017–2022). *Transparency International*. <https://www.transparency.org/en/>
- Delhey, J., & Newton, K. N. (2003). Who trusts? The origins of social trust in seven societies. *European Societies*, 5(2), 93–137. <https://doi.org/10.1080/1461669032000072256>
- Delhey, J., & Newton, K. N. (2005). Predicting Cross-National Levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism? *European Sociological Review*, 21(4), 311–327. <https://doi.org/10.1093/esr/jci022>
- Dincer, O., & Uslaner, E. M. (2007). Trust and growth. *Public Choice*, 142(1–2), 1–21. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.999922>
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. Free Press. New York.
- GDP per capita (2017–2022). *World Bank*. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/BY-COUNTRY/StartYear/2017/EndYear/2022/Indicator/NY-GDP-PCAP-CD>
- GDP per capita in Taiwan (2017–2022). *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/727592/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-taiwan/>
- Horváth, R. (2013). Does trust promote growth? *Journal of Comparative Economics*, 41(3), 777–788. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2012.10.006>
- Index of economic freedom (2017–2022). *Heritage Foundation*. <https://www.heritage.org/index/>
- Institute for Economics & Peace. *Global Peace Index (2017–2022)*. *Vision of Humanity*. <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>
- Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1251–1288. <https://www.jstor.org/stable/2951271>
- McAllister, D. J. (1997). The Second Face of Trust: Reflections on the Dark Side of Interpersonal Trust in Organizations. *Research on Negotiation in Organizations*, 6, 87–112.
- Military expenditure (% of GDP) (2017–2022). *World Bank*. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>
- Pietrzak, P., & Takala, J. (2021). Digital trust – A systematic literature review. *Forum Scientiae Oeconomia*, 9(3), 59–71. https://doi.org/10.23762/FSO_VOL9_NO3_4
- Tsai, M.-C., Laczko, L., & Bjørnskov, C. (2010). Social Diversity, Institutions and Trust: A Cross-National Analysis. *Social Indicators Research*, 101(3), 305–322. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9670-z>
- United Nations Development Programme UNDP (2017–2022). *Human Development Index*. <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads>
- Uslaner, E. M. (2008). Where You Stand Depends Upon where Your Grandparents Sat: The Inheritability of Generalized Trust. *Public Opinion Quarterly*, 72(4), 725–740. <https://doi.org/10.1093/poq/nfn058>
- World Values Survey Wave 7 (2017–2022). <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>